

In naam der gerechtigheid

„-3½% NEE”. De ambtenarenbonden hebben het kabinet te verstaan gegeven dat zij zich met hand en tand tegen de voorgenomen kortingen op de salarissen en uitkeringen zullen verzetten. De ongelijke behandeling ten opzichte van werknemers in het particuliere bedrijfsleven, het vooruitzicht van steeds weer nieuwe inleveringen en het ontbreken van open en reële overleg over de arbeidsvoorwaarden hebben tot buitengewoon fel verzet tegen de kabinetsplannen geleid. Niet helemaal ten onrechte hebben de ambtenaren en uitkeringsgerechtigden de indruk gekregen dat hun inkomens de sluitpost op de begroting zijn geworden. Dat is even wennen na de mooie dagen van weleer, toen de inkomens in de publieke sector automatisch gelijke tred hielden met wat er in het bedrijfsleven werd betaald.

Het is duidelijk dat het kabinet de eis van Abva/Kabovoorzitter Van de Scheur dat de 3½% van tafel moeten, onmogelijk kan inwilligen zonder zijn hele financieel-economische beleid overboord te zetten. Het niet doorgaan van de kortingen zou betekenen dat van het totale ombuigingspakket van f. 10,5 mrd. in 1984 maar f. 4 mrd. zou overblijven. Het financieringstekort van de overheid zou zich volgend jaar dan niet stabiliseren, maar weer 1 à 2% omhoog gaan, met doorwerking naar latere jaren. Ook de sociale-premiedruk zou minder dalen en de lange rente zou structureel ca. 1% hoger uitkomen dan bij uitvoering van de kabinetsplannen. Het kabinet acht deze ontwikkelingen niet aanvaardbaar en houdt daarom (bijna) onverkort aan zijn straffe ombuigingsbeleid vast, zelfs al wordt erkend dat dit beleid door zijn deflatoire werking aan enkele tienduizenden hun baan kost.

Er is veel voor te zeggen dat het kabinet zich niet door de eerste de beste confrontatie met een belangengroep in de samenleving van zijn koers laat afbrengen – op die manier is al te veel onheil gesticht – maar dat is hier toch niet het hele verhaal. Een belangrijke oorzaak van de verbetenheid van het ambtenarenprotest is dat het hier niet om een eenmalige korting gaat, maar om een systematische politiek waarbij de lasten van het economische herstelbeleid in het bijzonder op een beperkte groep worden gelegd zonder dat argumenten worden gegeven waarom juist deze groep extra moet inleveren. Ook van de ombuigingen die in het regeerakkoord voor de jaren na 1984 zijn voorzien (f. 7 mrd. per jaar), zal weer het grootste deel uit kortingen op de sociale uitkeringen en de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector bestaan (elk 35% van het totaal), terwijl de inkomensontwikkeling van werknemers in het particuliere bedrijfsleven aan de vrije onderhandelingen wordt overgelaten. Zo'n ongelijke behandeling, die van boven af door het kabinet wordt opgelegd, vraagt om reacties waarbij de betrokkenen eveneens naar de hun ter beschikking staande machtsmiddelen grijpen. Machtspolitiek neemt de plaats in van overleg en onderhandelingen. Dat is geen ontwikkeling die past in de traditie van de Nederlandse arbeidsverhoudingen.

Voor het vinden van een uitweg uit de impasse lijkt het daarom in elk geval noodzakelijk dat het bezuinigingsdictaat voor de eerstkomende jaren, zoals dat in het regeerakkoord is vervat, van tafel verdwijnt. Dat wil niet zeggen dat de ombuigingstaakstelling wordt opgegeven. Het is best mogelijk dat er goede argumenten zijn waarom van ambtenaren en trendvolgers een extra bijdrage aan het economische herstel mag worden gevraagd, maar die argumenten zullen dan wel boven tafel moeten komen en zij zullen in open en reële onderhandelingen over de arbeids-

voorwaarden in de collectieve sector moeten worden besproken. Die open en reële onderhandelingen kunnen alleen plaats vinden als de ambtenaren een gelijkwaardige onderhandelingspositie kunnen innemen, d.w.z. wanneer hun het stakingsrecht wordt toegekend.

Een tweede voorwaarde voor reële onderhandelingen is dat de koppeling tussen de sociale uitkeringen en de salarissen in de publieke sector wordt doorgesneden. Het feit dat de inkomens van ruim 3 miljoen uitkeringsgerechtigden afhankelijk zijn van de uitkomsten van het overleg over de arbeidsvoorwaarden voor een relatief kleine groep ambtenaren legt zo'n zware hypotheek op dit overleg dat er van open en reële onderhandelingen nooit sprake kan zijn. Het wordt bovendien op die manier voor de overheid als werkgever onmogelijk een arbeidsvoorwaardenbeleid te voeren dat aansluit bij wat de arbeidsmarkt vraagt. Ook dat is een gevaarlijke ontwikkeling want het structureel achterblijven van de inkomensontwikkeling van ambtenaren bij wat in het bedrijfsleven gebruikelijk is leidt onvermijdelijk tot kwaliteitsverlies in het overheidsapparaat.

Of vrije onderhandelingen tot hogere of lagere ambtenaren-salarissen zullen leiden is niet op voorhand te zeggen. Wellicht kan een pakketvergelijking – hoe omstreden de uitkomsten ook altijd zullen zijn – enig houvast bieden. Het lijkt er op dat na de reeds gerealiseerde kortingen op de ambtenarensalarissen de netto beloningen voor vergelijkbare functies in beide sectoren elkaar niet veel meer ontlopen, met dien verstande dat de lagere functies in de publieke sector wellicht iets beter en de hogere iets slechter worden betaald 1). Daarnaast zou in de onderhandelingen een rol kunnen spelen dat de salarissen in de marktsector een zekere risicopremie bevatten als compensatie voor de grotere kans op ontslag.

Het doorsnijden van de laatste band tussen lonen en uitkeringen dwingt tot duidelijke politieke keuzen wat betreft de inhoud en de functie van de sociale zekerheid in de verzorgingsstaat. Die keuzen kunnen niet langer worden vermeden gezien het enorme aantal uitkeringsgerechtigden dat er al is en de nog veel verdere toename die is te verwachten 2). De ogen kunnen niet langer gesloten worden voor het feit dat de druk van de sociale uitkeringen op de rest van de economie op zich zelf een oorzaak is geworden van een verdere toename van het aantal inactieven 3). Het zal van groot belang zijn wat er over dit punt in de binnenkort te verschijnen Inkomensnotitie van het kabinet te berde wordt gebracht.

„-3½% NEE”. De ambtenaren hebben het vuur geopend in de strijd om de inkomensverdeling die de komende jaren zal ontbranden. Een rechtvaardige behandeling is hun eis. Dat lijkt terecht al moeten we op onze hoede zijn. Want in naam van de gerechtigheid wordt aan de economie de grootste schade toegebracht.

L. van der Geest

1) M. van Schaaijk, Een mini-pakketvergelijking, *ESB*, 15 december 1982.

2) Zie de voorspellingen van Den Broeder, Heijke en De Koning in deze en de vorige *ESB* over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

3) Zie hierover ook P. J. Vos, Het derde spoor van het kabinetsbeleid: hoofdspoor, hulpspoor of dood spoor?, *ESB*, 19 oktober 1983.